Typ 13 – Krajobrazy górnicze

Krajobraz terenów czynnej eksploatacji podziemnej – szyb Leon IV kopalni Rydułtowy i hałda Szarlota – krajobraz priorytetowy „Rydułtowy” (ID 509). Fot. J. Botwina, Audyt krajobrazowy województwa śląskiego (2025)

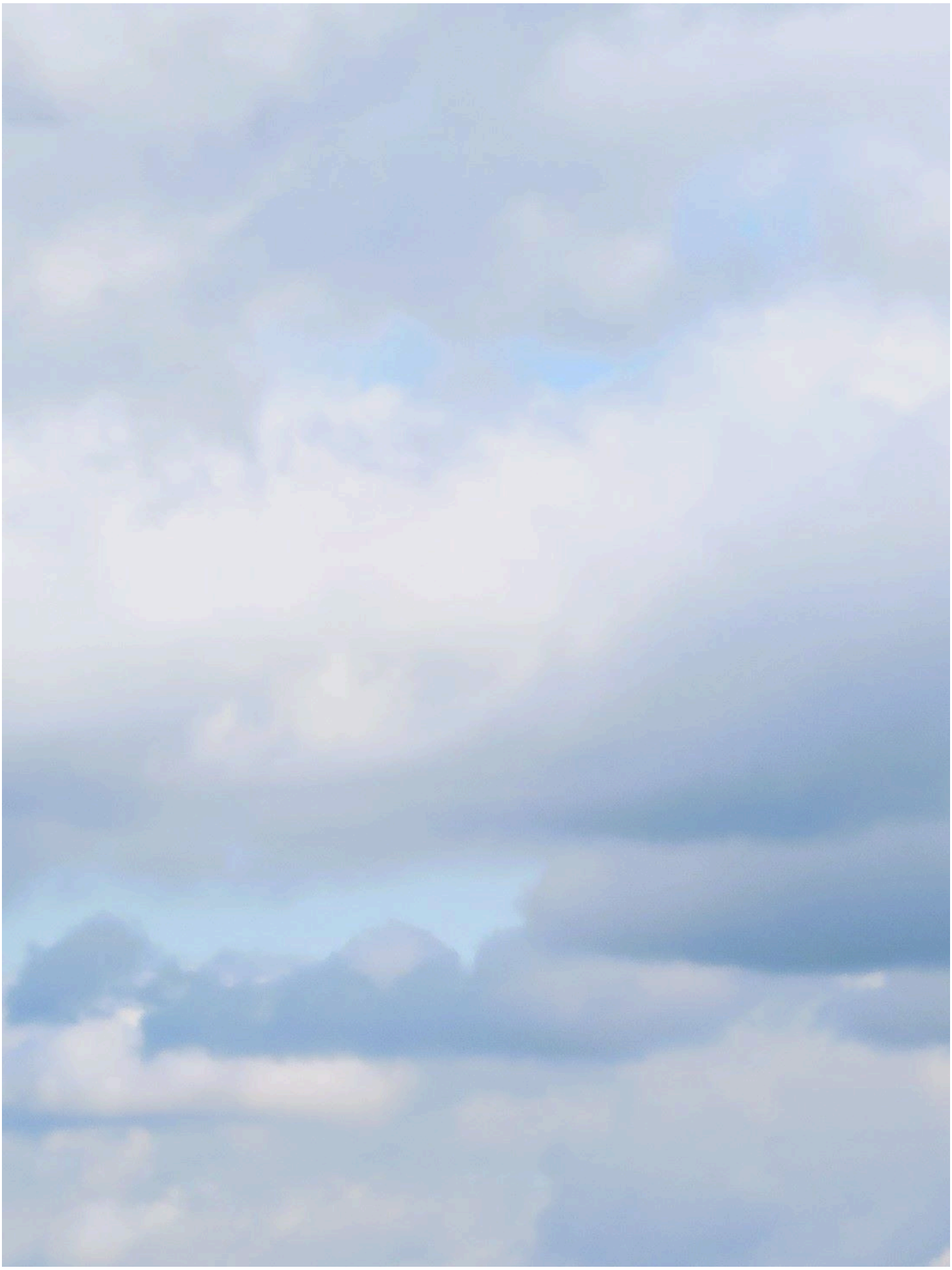
Krajobrazy górnicze obejmują zarówno obszary górniczej eksploatacji odkrywkowej, jak i podziemnej, tak aktywnie prowadzonej, jak również już zakończonej. Razem z krajobrazami przemysłowymi kształtują w dużym stopniu tradycję, tożsamość i swojskość regionu, będąc jednocześnie świadectwem jego historii.

Występowanie krajobrazów tego typu jest nierównomierne i skoncentrowane w centralnej części województwa, w rejonie Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii oraz aglomeracji rybnickiej, a pojedyncze płaty także w północnej części województwa. Za krajobrazy tego typu nie uznano kamieniołomów surowców skalnych – licznie występujących na południu w mezoregionach Beskidów. Stanowią one element strukturalny tła krajobrazowego ze względu na stosunkowo niewielkie powierzchnie.

Podtyp 13a – Tereny czynnej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej

Tłem krajobrazowym jest przekształcona powierzchnia ziemi, najczęściej pokryta roślinnością szczątkową lub nieustabilizowaną pod względem typologicznym i użytkowym. Przekształcenie obejmuje zmieniające się w czasie wielkopowierzchniowe wyrobiska lub zespoły wyrobisk surowców skalnych, energetycznych, surowców chemicznych i metalicznych oraz kruszyw i piasku; wielkie zwałowiska skały płonnej, niecki osiadania, przełożone sztuczne koryta rzek. Ponadto występuje zabudowa złożona z infrastruktury naziemnej w postaci wież wyciągowych, szybów wiertniczych, osadników, rowów odwadniających oraz obiekty infrastruktury towarzyszącej w postaci dróg dojazdowych, bocznic kolejowych, parku maszynowego.

W podtypie wydzielono 10 jednostek krajobrazowych, które obejmują 1068 ha, tj. 0,09% powierzchni regionu. Poszczególne jednostki zajmują od 46 do 254 ha, natomiast średnio zajmują 107 ha. W podtypie nie występują krajobrazy priorytetowe.

Krajobraz terenu czynnej eksploatacji odkrywkowej – kamieniołom dolomitu w Dąbrowie Górniczej Ząbkowicach (ID 376). Fot. A. Wrońska, archiwum UMWSL

Krajobraz terenów czynnej eksploatacji odkrywkowej w rejonie Siewierza – krajobraz ID 729. Podkład mapowy: Usługa WMS ortofotomapy o wysokiej rozdzielczości, dostępna w serwisie Geoportal, dostęp 3.06.2025 r., URL: https://mapy.geoportal.gov.pl/wss/service/PZGIK/ORTO/WMTS/HighResolution?service=WMTS&request=getCapabilities

Podtyp 13b – Tereny zakończonej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej

Tłem krajobrazowym jest przekształcona powierzchnia ziemi, najczęściej pokryta świadomie kształtowaną roślinnością, w której obrębie mogą znajdować się kompleksy zbiorników wodnych powyrobiskowych. Przekształcenie obejmuje ustabilizowane i kierunkowo rekultywowane wielkopowierzchniowe wyrobiska lub zespoły wyrobisk surowców skalnych, energetycznych, surowców chemicznych i metalicznych oraz kruszyw i piasku. Nowe formy i ukształtowanie terenu najczęściej nie odpowiadają wcześniejszym cechom charakterystycznym regionu.

W podtypie wydzielono 10 jednostek krajobrazowych, które obejmują 2140 ha, tj. 0,17% powierzchni regionu. Poszczególne jednostki zajmują od 36 do 513 ha, natomiast średnio zajmują 214 ha. W podtypie wskazano 2 krajobrazy priorytetowe.

Centrum edukacji ekologicznej „GEOsfera” w Jaworznie urządzone w nieczynnym kamieniołomie – krajobraz priorytetowy „Sadowa Góra” (ID 446). Fot. J. Botwina, Audyt krajobrazowy województwa śląskiego (2025)

Podtyp 13c – Tereny czynnej eksploatacji podziemnej

Tłem krajobrazowym jest przekształcona powierzchnia ziemi (w szczególności kilkusethektarowe zwałowiska, hałdy mogące zawierać metale ciężkie i inne substancje toksyczne, o niskim albedo) najczęściej pozbawiona roślinności lub fragmentarycznie pokryta roślinnością ruderalną w wyniku spontanicznej sukcesji (gatunki pionierskie, hemikryptofity); kompleksy odstojników zawierających substancje toksyczne, niecki osiadań gruntów oraz wysokie nagromadzenie infrastruktury technicznej (przesyłowej, transportowej i magazynowej).

W podtypie wydzielono 24 jednostki krajobrazowe, które obejmują 4929 ha, tj. 0,4% powierzchni regionu. Poszczególne jednostki zajmują od 70 do 612 ha, natomiast średnio zajmują 205 ha. W podtypie wskazano 2 krajobrazy priorytetowe.

Hałda Szarlota w Rydułtowach – krajobraz priorytetowy „Rydułtowy” (ID 509). Fot. J. Botwina, Audyt krajobrazowy województwa śląskiego (2025)

Podtyp 13d – Tereny zakończonej eksploatacji podziemnej

Tłem krajobrazowym jest przekształcona powierzchnia ziemi, w szczególności kilkusethektarowe zwałowiska, hałdy zrekultywowane w kierunku leśnym lub obszary, na których przebiegają procesy sukcesyjne; tereny, dla których nie określono nowego przeznaczenia; zneutralizowane chemicznie i ekologicznie odstojniki, niecki osiadania gruntów i zrekultywowane lub rekultywowane zwałowiska (hałdy); nieużytkowana infrastruktura, w szczególności mosty, nasypy, linie kolejowe, bocznice, drogi techniczne.

W podtypie wydzielono 15 jednostek krajobrazowych, które obejmują 5206 ha, tj. 0,42% powierzchni regionu. Poszczególne jednostki zajmują od 52 do 1090 ha, natomiast średnio zajmują 347 ha. W podtypie wskazano 1 krajobraz priorytetowy.

Hałda Murcki otoczona lasami, na dalszym planie hałda Kostuchna – krajobraz priorytetowy „Las Kostuchna” (ID 304). Fot. B. Szypuła, Audyt krajobrazowy województwa śląskiego (2025)

Dodana: 13 lutego 2025 12:51 Zmodyfikowana: 10 czerwca 2025 13:37